

KAROL KARSKI

WSPÓLPRACA MIĘDZY ŚWIATOWĄ RADĄ KOŚCIOŁÓW A KOŚCIOŁEM RZYMSKOKATOLICKIM (SZKIC HISTORYCZNY)

1. Utworzenie Wspólnej Grupy Roboczej

W ramach przygotowań do II Soboru Watykańskiego papież Jan XXIII powołał do życia w czerwcu 1960 r. Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan (dalej: SJCh). Fakt ten umożliwił nawiązanie i zintensyfikowanie kontaktów między przedstawicielami Kościoła Rzymskokatolickiego (dalej: KRK) i Światowej Rady Kościołów (dalej: ŚRK). Podstawę do podjęcia oficjalnej współpracy stworzył jednak dopiero uchwalony w listopadzie 1964 r. przez *Vaticanum II* Dekret o ekumenizmie.

Sekretarz generalny ŚRK, dr Willem A. Visser't Hooft (1900-1985), przemawiając w styczniu 1965 r. na posiedzeniu Komitetu Naczelnego w Enugu (Nigeria), stwierdził, że przyjęcie Dekretu o ekumenizmie stworzyło znamiennej sytuacji: nie można już dłużej poprzestawać na uprzejmej i biernej koegzystencji, nadszedł czas rozpoczęcia intensywnego dialogu między ŚRK a Kościołem katolickim¹. Komitet Naczelny zaaprobował wniosek w sprawie powołania do życia Wspólnej Grupy Roboczej (dalej: WGR). Stwierdzono, że jej zadaniem ma być wyjaśnienie zasad i praktycznych problemów przyszłej współpracy².

Teraz czekano jeszcze na oficjalną odpowiedź Watykanu. Nadeszła ona niebawem i to w formie, która wywarła głębokie wrażenie. Przewodniczący SJCh, kard. Augustyn Bea (1881-1968), przyjąwszy zaproszenie ŚRK 18 lutego 1965 r. złożył wizytę w Centrum Ekumenicznym w Genewie. Witali go: ks. Marc Boegner (1881-1970), b. prezydent ŚRK i W.A. Visser't Hooft.

W okolicznościowym przemówieniu kard. Bea podkreślił, że spotkanie to, poprzedzone długimi przygotowaniem, ma znaczenie historyczne. „Stolica Apostolska – mówił – wita z radością propozycję Komitetu Naczelnego Świa-

¹ *World Council of Churches. Minutes and Reports of the Eighteenth Meeting of the Central Committee in Enugu (Nigeria)*, Genewa 1965, 80n.

² *Tamże*, 36.

towej Rady Kościołów i chętnie wyraża gotowość powołania Wspólnej Grupy Roboczej”

Znamienne były słowa wypowiedziane podczas tego spotkania przez ks. Boegnera: „Gdy myślę o tym, jak całkowicie Kościoły ignorowały się przez długie stulecia, jakie minęły od rozłamu, i jak mało okazywały sobie zrozumienia (...) a teraz – w Rzymie czy gdzie indziej – wyczuwam zupełnie inny klimat, jaki wytworzył się w ostatnich latach, to wówczas na nowo czuję działanie Ducha Świętego i cud łaski Bożej”³.

Utworzenie WGR poprzedziły długie i – chwilami – trudne rozmowy. Opracowano dokument ustalający jej kompetencje. Dokument ten podkreślał, że WGR nie jest upoważniona do podejmowania jakichkolwiek decyzji, lecz może przygotowywać grunt pod decyzje, przekazując odpowiednie propozycje swoim organizmom nadrzędnym. WGR winna pamiętać, że KRK i ŚRK nie są porównywalnymi wielkościami, i że z tego faktu wynikają szczególne problemy dla wzajemnych stosunków. Ograniczenia ŚRK polegają na tym, że może ona działać i przemawiać w imieniu Kościołów członkowskich tylko wówczas, gdy zostaje wyraźnie upoważniona do tego przez Kościoły. Musi ona także rozróżniać między zagadnieniami, które można omówić wyłącznie w dialogach dwustronnych między przedstawicielami dwóch konkretnych Kościołów, a zagadnieniami, którymi może się zająć ŚRK i KRK.

Pośród zagadnień właściwych dla WGR dokument wymieniał:

- a. współpracę praktyczną w dziedzinie diakonii, w sprawach społecznych i międzynarodowych;
- b. studia teologiczne o szczególnym znaczeniu dla stosunków ekumenicznych;
- c. dziedziny będące przyczyną napięć między Kościołami (np. małżeństwa mieszane, wolność religijna, prozelityzm);
- d. wspólne zagadnienia dotyczące życia i posłannictwa Kościoła (laikat, misja zewnętrzna itd.)⁴.

2. Współpraca w latach 1965-1968

Powołując WGR obie strony publicznie zmanifestowały gotowość stałych kontaktów i pogłębiania wspólnoty ekumenicznej. Trzy miesiące po wizycie kard. Bei w Genewie, WGR zebrała się na pierwszym posiedzeniu. Wkrótce przyłgnęła do niej nazwa Grupa Watykan-Genewa.

WGR odbyła w pierwszych trzech latach swej pracy pięć posiedzeń i złożyła dwa oficjalne raporty (luty 1966 i sierpień 1967)⁵. Jej zadanie polegało

³ Cyt. za: W.A. VISSER'T HOOFT, *Die Welt war meine Gemeinde. Autobiographie*, München 1972, 400nn.

⁴ *Minutes and Reports*, 36nn.

⁵ Polskie przekłady obu raportów w: *Watykan-Genewa. 20 lat oficjalnej współpracy Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów. Zbiór dokumentów*, red. K. KARSKI, Warszawa 1986, 29-50.

w pierwszym rzędzie na zbadaniu zasad i metod współpracy. Pytania, na które miała znaleźć odpowiedź, brzmiały: W jaki sposób mogą się kształtować w przyszłości stosunki między KRK i ŚRK. Czy w świetle zmian, jakie nastąpiły wskutek uchwał soborowych i w związku z powstaniem pewnych punktów stycznych, możliwe jest członkostwo KRK w ŚRK? A może istnieją inne drogi współdziałania w tym wszystkim, czego dzisiaj nie trzeba albo nie można robić oddzielnie? Grupa Watykan-Genewa rozpoczęła badanie tych spraw.

W Drugim Oficjalnym Raporcie znalazło się bardzo istotne sformułowanie, że istnieje tylko jeden ruch ekumeniczny, i że zarówno KRK, jak i ŚRK zobowiązane są mu służyć. Wkrótce okazało się, że obszarów współpracy jest tyle, iż WGR nie jest im w stanie podolać. Powołano zatem nowe grupy, którym powierzono rozpracowanie określonych dziedzin współpracy. Kooperacja rozwinęła się w kilku dziedzinach, ale nie zawsze była równomierna.

Specjalna komisja teologiczna rozpoczęła badanie zagadnienia „katolickości i apostołskości Kościoła”. Osiągnięto porozumienie co do wspólnych nabożeństw podczas spotkań ekumenicznych⁶, a przede wszystkim wspólnego planowania Tygodnia Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Ogłoszono też dokument poświęcony charakterowi i formom dialogu ekumenicznego oraz warunkom, w jakich powinien być prowadzony⁷.

Dobrze rozwinęły się kontakty w dziedzinie służby i zadań świeckich w Kościele. Przeprowadzono na ten temat szereg spotkań. Zwłaszcza Kongres Laikatu w Rzymie (październik 1967) stworzył sposobność owocnej wymiany myśli.

Najpełniej rozwinęła się współpraca w dziedzinie etyki społecznej. Światowa Konferencja do Spraw Kościoła i Społeczeństwa, zorganizowana przez ŚRK w Genewie w 1966 r., stała się nie tylko bodźcem dla Kościołów członkowskich do włączania się w działalność społeczno-ekonomiczną, lecz także podziałała dopingująco w zakresie stosunków z KRK. Teolodzy katoliccy odegrali ważną rolę na tej konferencji. Stworzenie, w następnym roku, Papieskiej Komisji „Sprawiedliwość i Pokój” dało sposobność do rozszerzenia współpracy. Wiosną 1968 r. powstał Wspólny Komitet KRK i ŚRK do Spraw Społeczeństwa, Rozwoju i Pokoju (dalej: SODEPAX) z siedzibą Sekretariatu w Centrum Ekumenicznym w Genewie. Na jego czele stanął jezuita, o. George Dunne. W tym samym roku zorganizowano w Bejrucie wielką wspólną konferencję na temat odpowiedzialności Kościoła za problemy rozwoju ekonomicznego. IV Zgromadzenie Ogólne ŚRK w Uppsali (1968) podkreśliło wielkie znaczenie tej współpracy⁸.

Pożyteczne kontakty nawiązano w dziedzinie pomocy międzykościelnej. Dzięki konsultacjom doprowadzono do ściślejszej współpracy pomiędzy katolickimi organizacjami pomocy, zwłaszcza Caritas Internationalis a odpowied-

⁶ Polski przekład: *tamże*, 113-117. Tekst ten był załącznikiem do Pierwszego Oficjalnego Raportu.

⁷ Polski przekład: *tamże*, 117-124.

⁸ Por. *Bericht aus Uppsala. Offizieller Bericht über die vierte Vollversammlung des Ökumenischen Rates der Kirchen, Uppsala 4.-20. Juli 1968, Genf 1968, 366nn, 392.*

nim wydziałem ŚRK. W lutym 1966 r. wydano wspólny apel w sprawie zagrażającego Indiom głodu. Wiosną 1968 r. ogłoszono oświadczenie w sprawie przywrócenia pokoju w Nigerii – pierwszy wspólny dokument z zakresu problematyki międzynarodowej⁹

Uppsala oznaczała następny ważny krok naprzód w rozwoju stosunków. Sprawa ta była w ogóle jednym z głównych tematów obrad. KRK przysłał czteremastu obserwatorów, ponadto przybyło wielu gości, doradców i dziennikarzy katolickich. Papież Paweł VI i kard. A. Bea przysłali listy oficjalne¹⁰. Dwaj mówcy katolickcy, o. Roberto Tucci i Barbara Ward (lady Jackson) przemawiali na posiedzeniu plenarnym. Przed otwarciem Zgromadzenia Ogólnego Watykan wyraził zgodę na członkostwo teologów katolickich w Komisji Wiara i Ustrój ŚRK. Zgromadzenie skorzystało z tej sposobności i przyjęło do tej Komisji dziewięciu katolików¹¹

Przy różnych okazjach wyrażano nadzieję, że wzajemne stosunki rozwiną się także w innych kierunkach. Stale na nowo, zwłaszcza w rozmowach prywatnych, podnoszono sprawę członkostwa. R. Tucci poruszył tę kwestię w swoim przemówieniu i choć nie ukrywał trudności, to jednak stwierdził wyraźnie, że eklezjologia katolicka nie wyklucza możliwości przystąpienia KRK do ŚRK: „Wiem dobrze, że zagadnienie jest delikatne i wnoszące wiele problemów. Trudności, które mogłyby być podniesione przez rzymską eklezjologię, nic wydają się, przynajmniej w opinii ekspertów katolickich, i niekatolickich, stanowić przeszkody nie do przebycia”¹²

Uczestnicy obrad żywo wypowiadali się na ten temat. Nie tylko zaakceptowali pracę Grupy Watykan-Genewa, lecz również stwierdzili, że ŚRK w zasadzie nie widzi żadnych przeszkód w przyjęciu w poczet swych członków KRK. Również po raz pierwszy Zgromadzenie Ogólne wyraziło pragnienie, by „zasada przewodnia przyszłych wysiłków polegała na udzielaniu pomocy temu jednemu ruchowi (ekumenicznemu), tak aby mógł w pełni się zmanifestować”¹³

3. Od Uppsali do Nairobi (1968-1975)

Po IV Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK współpraca pomiędzy KRK a ŚRK poważnie się rozszerzyła. O ile w okresie poprzedzającym Uppsalę wspólne studia i projekty należały do wyjątków, o tyle obecnie wspólne planowanie stało się niemal regułą i zaliczane było do zjawisk oczywistych. Współpraca

⁹ Tekst tego dokumentu opublikowano w: L. VISCHER, *Die eine ökumenische Bewegung*, Zürich 1969, 112nn.

¹⁰ Polski przekład tych listów zamieścił miesięcznik „Novum” 1968 nr 10, 9nn.

¹¹ Por. *Bericht aus Uppsala*, 144.

¹² Cyt. za: „Novum” 1968 nr 10, 36.

¹³ Por. *Bericht aus Uppsala*, 185n.

stała się tak różnorodna i wielostronna, iż nawet bacznemu obserwatorowi z trudem udawało się ją dokładnie śledzić.

Najważniejszym wydarzeniem ekumenicznym roku 1969 stała się wizyta papieża Pawła VI w siedzibie ŚRK w Genewie. Sekretarz generalny Rady, dr Eugene Carson Blake (1906-1985), witając dostojnego gościa, powiedział, że jego „wizyta w Światowej Radzie Kościołów jest znakiem dalszego rozwoju ruchu ekumenicznego, poprzez który Chrystus w naszym stuleciu zbiera swoje Kościoły. Ten dom przypomina nam wprawdzie o podziale, jaki ma miejsce wewnątrz chrześcijaństwa, ale i wskazuje na ciągle rosnącą potrzebę społeczności między Kościołami”¹⁴

Natomiast z mieszanymi uczuciami działacze ŚRK przyjęli pierwsze słowa wystąpienia Pawła VI: „Jesteśmy zatem wśród was. Imię nasze jest Piotr. A Piśmo mówi nam, jakie znaczenie chciał Chrystus przypisać temu imieniu, jakie narzuca nam obowiązki: odpowiedzialność Apostoła i jego następców”¹⁵

Z podobną szczerością papież wypowiedział się o dyskutowanym od Uppsali problemie ewentualnego przystąpienia Kościoła katolickiego do ŚRK: „Z powodu tej rosnącej współpracy w jakże licznych dziedzinach wspólnego zainteresowania, pada niekiedy pytanie, czy Kościół katolicki powinien stać się członkiem Światowej Rady Kościołów? Czy moglibyśmy w tej chwili na to pytanie odpowiedzieć? Z całą braterską szczerością nie uważamy, by pytanie co do udziału Kościoła katolickiego w Radzie było do tego stopnia dojrzałe, żeby móc na nie udzielić pozytywnej odpowiedzi. Mieści ono w sobie poważne sprzeczności teologiczne i duszpasterskie; w konsekwencji wymaga pogłębionych studiów i zobowiązuje do odbycia drogi, która – uczciwie mówiąc – może być długa i trudna”¹⁶

Gdy Paweł VI wygłaszał powyższe słowa, właśnie rozpoczynała działalność specjalna podkomisja, której powierzono zadanie zbadania teologicznych, administracyjnych i duszpasterskich konsekwencji członkostwa KRK w ŚRK oraz formy realizacji tego przedsięwzięcia. Podkomisja ta przedłożyła w 1972 r. wyniki swojej pracy w formie obszernego dokumentu. Z trzech form wspólnoty, jakie w ogóle były brane pod uwagę, dokument uznawał za krok najbardziej realistyczny członkostwo charakteryzujące się aktywnym zaangażowaniem konferencji episkopalnych. Wśród przyczyn, utrudniających członkostwo, dokument wymieniał: różną moc obowiązującą oświadczeń wydawanych przez obie strony, wyjątkową pozycję papieża, status prawny Stolicy Apostolskiej i rolę nuncjuszy, liczebność KRK. Członkostwo Rzymu – powiadał dokument – wymaga duszpasterskiego wyjaśnienia roli i wagi tego kroku, a także odpowiednich przygotowań ze strony Kościołów członkowskich ŚRK.

¹⁴ Cyt. za: „Ökumenischer Pressedienst”, Genf 1969, 21.

¹⁵ Cyt. za: „Novum” 1969 nr 7-8, 22.

¹⁶ *Tamże*, 24.

W słowie wstępnym do omawianego dokumentu, nowy przewodniczący SJCh, kard. Jan Willebrands (ur. 1909), i E.C. Blake stwierdzili, że „ustalenie już teraz terminu przystąpienia Kościoła katolickiego do Rady byłoby posunięciem nierealistycznym. Nic należy więc oczekiwać, że taki wniosek zostanie postawiony w najbliższym czasie”. Obaj dodawali jednak: „Mimo to, wszyscy są przekonani, że współpraca między obu partnerami ma być kontynuowana i pogłębiana”¹⁷.

Chociaż decyzja Watykanu w sprawie nieprzystępowania do ŚRK była wyrazem realizmu, wywarła ona negatywny wpływ na stosunki i atmosferę w łonie WGR. Mimo to współpraca czyniła dalsze postępy, o czym świadczył Trzeci Oficjalny Raport ogłoszony w 1971 r.¹⁸

Wspólna Komisja Teologiczna, która w 1966 r. przystąpiła do opracowania tematu „Katolickości i apostołskości”, zakończyła swą pracę w 1970 r. opublikowaniem obszernego dokumentu¹⁹. Niektóre z podjętych w tym dokumencie problemów, np. temat wspólnoty soborowej, kontynuowała potem Komisja „Wiara i Ustrój”, inne tematy wymagały jeszcze szczegółowego opracowania.

W interesującym nas okresie zacieśniła się współpraca w dziedzinie misyjno-ewangelizacyjnej. Trzech katolików zostało doradcami w Komisji do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji ŚRK. Podjęto studia nad problemem wspólnego świadectwa i prozelityzmu, co zostało ukoronowane w 1970 r. wydaniem wspólnego dokumentu²⁰. Jedenastu katolików uczestniczyło aktywnie, w charakterze obserwatorów-doradców, w Światowej Konferencji Misyjnej w Bangkoku (1972-73), zwołanej przez ŚRK. Nowy sekretarz generalny ŚRK, dr Philip Potter (ur. 1921), wygłosił referat na IV Synodzie Biskupów w Rzymie poświęconym ewangelizacji w świecie współczesnym²¹. Synod Biskupów potwierdził, że zaangażowanie ekumeniczne winno znaleźć także swój wyraz we wspólnym świadectwie²².

W kontaktach między Watykanem a Genewą, w pierwszych trzech latach po IV Zgromadzeniu Ogólnym, największą aktywność wykazywał SODEPAX. Z jego inicjatywy, w latach 1969-1970, zorganizowano trzy duże konsultacje międzynarodowe na temat teologii rozwoju oraz środków informacji w służbie rozwoju i pokoju. Ponadto odbyły się mniejsze seminaria.

Nie mniej ważną od konsultacji międzynarodowych była działalność lokalna i regionalna SODEPAX-u. Konferencja ekumeniczna na temat roli Kościołów w rozwoju Azji, zorganizowana w 1970 r. pod auspicjami tej organizacji,

¹⁷ *Patterns of Relationships between the Roman Catholic Church and the World Council of Churches*, „The Ecumenical Review” 1972 nr 3, 247nn.

¹⁸ Polski przekład w: *Watykan-Genewa*, 51-64.

¹⁹ Polski przekład: *tamże*, 136-168.

²⁰ Polski przekład: *Wspólne świadectwo i prozelityzm*. Dokument studyjny (1970), w: *tamże*, 125-135.

²¹ P. POTTER, *Ewangelizacja w świecie współczesnym*, „Życie i Myśl” 1975 nr 2-3, 238nn.

²² Por. *Deklaracja Ojców Synodu*, w: *tamże*, 230.

dała impuls do utworzenia grup SODEPAX-u w wielu państwach azjatyckich i afrykańskich.

Trzyletni mandat SODEPAX-u wygasł w 1971 r. Zanim to jednak nastąpiło, rozgorzała dyskusja, czy organizacja ta ma nadal istnieć, a jeśli tak, to w jakiej formie. Znalezienie rozwiązania, które zadowoliloby obie strony, nie było łatwe. Problem polegał na tym, czy SODEPAX ma bezpośrednio inicjować swój program i ponosić zań odpowiedzialność, czy raczej spełniać rolę łącznika między odpowiednimi organami KRK i ŚRK? Ostatecznie opowiedziano się za drugim rozwiązaniem. Dokonano poważnej redukcji liczby stałych współpracowników i na tyle wzmocniono sztab Papieskiej Komisji „Sprawiedliwość i Pokój” oraz Komisji do Spraw Kościelnej Służby w Rozwoju ŚRK, aby nadal mogły one podejmować wspólne, szeroko zakrojone akcje.

Formy współpracy lokalnej, krajowej i regionalnej między katolikami a innymi chrześcijanami były przedmiotem zainteresowania WGR od początku jej istnienia. Posiedzenie doroczne w 1972 r zostało zdominowane tą tematyką. Uchwalono opracowanie specjalnego studium, które uwzględniałoby aspekty teologiczne, duszpasterskie i organizacyjne tej pracy oraz odpowiadałoby na pytanie, w jaki sposób tego rodzaju współdziałanie może przyczynić się do rozwoju całego ruchu ekumenicznego. Dyskusja nad powyższymi zagadnieniami zainspirowała SJCh, który w 1975 r. ogłosił własny dokument pt. *Współpraca ekumeniczna na płaszczyźnie regionalnej, krajowej i diecezjalnej*²³

W V Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Nairobi (1975) wzięła udział 16-osobowa delegacja obserwatorów z Kościoła katolickiego, której przewodniczył o. Pierre Duprey (ur. 1922) – podsekretarz w SJCh. Poza tym ŚRK zaprosiła kilkunastu katolików w charakterze gości oraz dziesięciu doradców. Papież Paweł VI w orędziu wystosowanym do Zgromadzenia zapewnił, że dotychczasowe i przyszłe kroki KRK w kierunku popierania ruchu ekumenicznego i – gdzie to możliwe – współpracy z ŚRK będą kontynuowane i intensyfikowane. Paweł VI stwierdził: „Niechaj nasze zapewnienie o braterskiej solidarności będzie dla was oparciem w nadchodzących latach”²⁴.

Czwarty Oficjalny Raport WGR²⁵, przedłożony do aprobaty Watykanowi i V Zgromadzeniu Ogólnemu, był inaczej skonstruowany niż wcześniejsze raporty. Dawał on nie tylko przegląd współpracy w minionym siedmioletniu, lecz zajmował się także szczegółowo aktualną sytuacją ruchu ekumenicznego oraz tym, co jest wspólną podstawą dla wszystkich chrześcijan i Kościołów. Mówił on o istniejącej wspólnotocie, konieczności dawania wspólnego świadectwa i we-

²³ Polski przekład w: *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu*, red. S.C. NAPIÓRKOWSKI, Lublin 1982, 163-193.

²⁴ *Breaking Barriers. Nairobi 1975. The Official Report of the Fifth Assembly of the World Council of Churches, Nairobi, 23 November – 10 December 1975*, red. D.M. PATON, London 1976, 153n.

²⁵ Polski przekład w: *Watykan-Genewa*, 65-80.

zwaniu do odnowy, lecz jednocześnie starał się też patrzeć do przodu i wskazywać na poważniejsze zagadnienia dotyczące wzajemnych stosunków, które trzeba będzie uwzględniać podczas dalszej współpracy.

Zgromadzenie w Nairobi przyjęło dokument dotyczący dalszej współpracy z KRK. Stwierdzał on m.in., że tematy, których jeszcze przed paru laty nie można było podjąć, stały się, w tak zwanym międzyczasie, przedmiotem wspólnych badań. Rozmowy dwustronne Kościoła katolickiego z różnymi tradycjami wyznaniowymi doprowadziły do istotnych zbliżeń poglądów i można je uznać za podstawę do podjęcia głębiej sięgających wysiłków na rzecz jedności. Dokument podkreślał szczególnie współpracę w dziedzinie przekładu Biblii oraz z radami ekumenicznymi różnych szczebli. Nie przemilczał jednak, że są i takie obszary, na których tempo współpracy uległo zwolnieniu. Główna trudność występuje w zakresie składania wspólnego świadectwa jako jedna wspólnota Kościołów. W konkluzji czytamy: „Podczas Zgromadzenia Ogólnego w Uppsali postawiono kwestię członkostwa Kościoła Rzymskokatolickiego w Światowej Radzie Kościołów. W tak zwanym międzyczasie okazało się, że Kościół Rzymskokatolicki nie podejmie w najbliższej przyszłości starań o członkostwo. Mimo to obecne Zgromadzenie Ogólne wyraża pełną gotowość współpracy z Kościołem Rzymskokatolickim zgodnie z wytycznymi II Soboru Watykańskiego, które w tak zwanym międzyczasie uległy dalszemu rozwinięciu. Ale obstaje ono przy przekonaniu, że jedność Kościoła realizowałaby się lepiej przez wspólne działanie wszystkich Kościołów zrzeszonych w jednej zorganizowanej wspólnocie ekumenicznej. Model takiej wspólnoty oferuje Światowa Rada Kościołów. Przeważa Zgromadzenie Ogólne potwierdza pogląd na członkostwo Kościoła Rzymskokatolickiego reprezentowany już na IV Zgromadzeniu Ogólnym”²⁶

4. Od Nairobi do Vancouver (1975-1983)

Prezentację współpracy między Watykanem a Genewą w wymienionym wyżej przedziale czasu trzeba rozpocząć od przypomnienia ważnego faktu, że 6 sierpnia 1978 r., po z górną 15-letnią pontyfikacją, zszedł z tego świata papież Paweł VI, człowiek wielce zasłużony dla ruchu ekumenicznego. Jego następcą kard. Albino Luciani, który, czując się spadkobiercą dzieła Jana XXIII i Pawła VI, przybrał imię Jana Pawła I, zmarł niespodziewanie zaledwie w 33 dni po wyborze. I wreszcie, 16 października 1978 r., ku zaskoczeniu całego świata, głową KRK obrany został po raz pierwszy Polak i Słowianin, dotychczasowy metropolita krakowski, kard. Karol Wojtyła (ur. 1920). Odtąd występować on

²⁶ *Decyzja w sprawie dalszej działalności Wspólnej Grupy Roboczej Watykan-Genewa. Dokument przyjęty przez V Zgromadzenie Ogólne Światowej Rady Kościołów. „Życie i Myśl” 1976 nr 4, 67nn.*

będzie pod imieniem papieża Jana Pawła II. I on, wybierając to samo co jego bezpośredni poprzednik imię, pragnął podkreślić, że chce kontynuować linię odnowy wewnątrzkatolickiej i otwarcia wobec Kościołów innych tradycji, linię, której konsekwentnymi przedstawicielami byli jego poprzednicy.

Przemawiając w dniu 22 października 1978 r. do delegacji Kościołów niekatolickich, które wzięły udział w uroczystości rozpoczęcia pontyfikatu, Jan Paweł II wypowiedział następujące słowa: „W czasie tego pierwszego spotkania pragniemy Wam oświadczyć naszą zdecydowaną wolę kroczenia naprzód na drodze jedności, w duchu Drugiego Soboru Watykańskiego, idąc za przykładem naszych poprzedników. Mamy już za sobą piękny etap na tej drodze, ale nie wolno nam się zatrzymywać, aż nie osiągniemy celu, aż nie zrealizujemy tej jedności, której pragnął dla swego Kościoła Chrystus i o którą się modlił”²⁷

Dla Grupy Watykan-Genewa otuchą był niewątpliwie fakt otrzymania na początku 1979 r. osobistego poselstwa od papieża. Jan Paweł II podkreślał w nim konieczność „wzmoczenia starań o rychłe przywrócenie jedności między wszystkimi chrześcijanami i poszukiwania dróg, które umożliwią danie świadectwa wierze, którą już wspólnie wyznajemy, oraz niedoskonałej, lecz mimo to realnej wspólnoty, która już w Chrystusie i w tajemnicy Jego Kościoła wiąże nas ze sobą”. W konkluzji papież wypowiedział życzenie, aby „uczynić wszystko dla zapewnienia coraz intensywniejszej współpracy między Kościołem katolickim a Światową Radą Kościołów we wszystkich, gdzie jest możliwe, dziedzinach”²⁸

Zgodnie z propozycjami Czwartego Oficjalnego Raportu, przedłożonymi w 1975 r. V Zgromadzeniu Ogólnemu ŚRK w Nairobi i watykańskiemu SJCh, WGR ustaliła dla swojej pracy w latach 1976-1983 następujące trzy punkty ciężkości: jedność Kościoła, wspólne świadectwo i współpraca w dziedzinie społecznej.

Ponieważ WGR nie jest organem studyjnym, przeto zwróciła się ona do Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK o udzielenie pomocy w opracowaniu pierwszego tematu. W 1978 r. odbyła się w Wenecji konsultacja na temat jedności w wierze. W jej rezultacie powstał raport, który po przepracowaniu przez grupę teologów reprezentujących różne tradycje chrześcijańskie został opublikowany w 1980 r. jako dokument studyjny: *Ku wyznawaniu wspólnej wiary*²⁹. W dokumencie tym podkreślono następujące punkty: wzrost współpracy ekumenicznej będzie wymagał porozumienia co do wspólnego wyznania wiary; zasadnicze elementy takiego wyznania znane są za pośrednictwem świadectwa wspólnoty apostołskiej przekazanego w Piśmie Świętym; wyznania wiary Kościoła pierwotnego zrodziły się w odpowiedzi na specyficzne wyzwania i napięcia; po-

²⁷ Cyt. za: Komisja Episkopatu do Spraw Ekumenizmu, „Biuletyn Ekumeniczny” 1979 nr 2, 6.

²⁸ Por. *Deepening Communion. An Account of the Current Work of the Joint Working Group*, „The Ecumenical Review” 1980 nr 2, 177nn.

²⁹ Polski przekład w: *Watykan-Genewa...*, 168-179.

trzeby współczesnego świata mogą spowodować, że Kościoły zaczną podkreślać na nowo różne aspekty tekstów apostoelskich; różny sposób wyrażania doktryny w podzielonych Kościołach jest nie zawsze oznaką podziału w wierze.

Fakt, że teologowie katoliccy są od 1968 r. pełnoprawnymi członkami Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK sprawiał, że każde przedsięwzięcie o charakterze teologicznym realizowane było przy ich udziale. Szczególnie cenny był wkład teologów katolickich do powstania dokumentów z Akry (1974) i z Limy (1982), tj. kolejnych wersji uzgodnionego tekstu na temat pojmowania chrztu, Eucharystii i posługiwania duchownego³⁰.

Jak już wspomniano wcześniej, w 1970 r. WGR ogłosiła dokument na temat wspólnego świadectwa i prozelityzmu³¹. W drugiej połowie lat siedemdziesiątych zaszła potrzeba zaktualizowania tego studium. W tak zwanym międzyczasie bowiem zaczęły się mnożyć różne formy składania wspólnego świadectwa przez chrześcijan wywodzących się z wielu środowisk i zamieszkujących wszystkie bez mała części świata. Chodziło więc o opracowanie czegoś w rodzaju przewodnika dla tych ludzi. Praca odbywała się początkowo w małych grupach. W 1979 r. zwołano większą konsultację w Wenecji, podczas której opracowano syntetyczny tekst na temat „Wspólnego świadectwa”. Po zaaprobowaniu go w 1981 r. przez WGR został opublikowany wraz z aneksem, który zawiera liczne przykłady składania wspólnego świadectwa w wielu krajach³². Nie jest to tekst ostateczny, lecz dokument o charakterze roboczym, który ma zainspirować dalsze dyskusje.

Powstaniu powyższego dokumentu patronowali wspólnie SJCh i Komisja do Spraw Misji Światowej i Ewangelizacji ŚRK. Współpraca katolików z tą Komisją dotyczyła również innych dziedzin. W omawianym okresie cztery zakony katolickie miały w niej status konsultanta. Reprezentanci tych zakonów brali udział we wszystkich posiedzeniach Komisji, wygłaszając niekiedy główne referaty. Przedstawiciele Kościoła katolickiego byli nadzwyczaj aktywni podczas przygotowywania i przeprowadzania zwołanej przez ŚRK w 1980 Światowej Konferencji Misyjnej w Melbourne. W miarę potrzeby, strona katolicka wspierała też finansowo różne przedsięwzięcia ŚRK w zakresie misji i ewangelizacji³³.

Owocna współpraca rozwijała się między Grupą Roboczą do Spraw Dialogu z Przedstawicielami Religii i Ideologii ŚRK a watykańskim Sekretariatem do Spraw Niechrześcijan. W omawianym okresie uwaga koncentrowała się na

³⁰ Polski przekład dokumentu konwergencji w sprawie „Chrzeztu, Eucharystii i posługiwania duchownego” (Lima 1982) opublikowano w: *Chrzezt, Eucharystia, posługiwanie duchowne. Dokument z Limy 1982. Tekst i komentarze*, red. W. HRYNIEWICZ, S.J. KOZA, Lublin 1989, 15-62.

³¹ Por. przypis 20.

³² Polski przekład dokumentu (z pominięciem aneksu): *Chrzezt, Eucharystia, posługiwanie duchowne*, 179-199.

³³ Por. *Nairobi to Vancouver 1975-1983. Report of the Central Committee to the Sixth Assembly of the World Council of Churches*, Genewa 1983, 98.

dialogu z muzułmanami. Obie strony wyraziły życzenie kontynuowania tych stosunków.

Dał się zaobserwować wzrost zainteresowania strony katolickiej Instytutem Ekumenicznym ŚRK w Bossey k. Genewy. Systematycznie powiększała się liczba katolików studiujących w Bossey. Członek tego Kościoła wszedł też na stałe w skład kuratorium Instytutu. W drugiej połowie lat siedemdziesiątych przyjął się zwyczaj, że po zakończonym semestrze zimowym studenci i profesorowie udają się na tydzień do Rzymu, gdzie zapoznają się z różnymi aspektami pracy Kurii Rzymskiej.

SODEPAX zainicjował w 1975 r. nowy program: „W poszukiwaniu nowej wspólnoty: współpraca chrześcijańska w tworzeniu nowych stosunków między narodami”. Program ten spotkał się z żywą reakcją po obu stronach, powstało szereg lokalnych i krajowych grup studyjnych. Sekretariat SODEPAX-u rozpoczął wydawanie biuletynu „Church Alert”, który służył jako istotny łącznik między obu partnerami.

Papieska Komisja „Sprawiedliwość i Pokój” oświadczyła w 1978 r., że po raz ostatni przedłużyła swoim przedstawicielom 3-letni mandat w SODEPAX. Jednocześnie wyraziła nadzieję, że uda się osiągnąć porozumienie co do innej formy współpracy. Wobec niepewnej przyszłości i w związku z odejściem obu członków sztabu (jeden z nich, o. John Lucal, był katolikiem), Watykan i Genewa postanowiły, że z końcem 1980 r. zakończona zostanie działalność SODEPAX-u³⁴

Na podstawie dyskusji, przeprowadzonej w WGR, a dotyczącej współpracy w dziedzinie myśli i działalności społecznej, utworzono strukturę przejściową o nazwie Wspólna Grupa Doradcza. Powierzono jej zadanie łącznika między podzespołami Zespołu Programowego „Sprawiedliwość i Służba” ŚRK (Komisja Kościołów do Spraw Międzynarodowych; Komisja Pomocy Międzykościelnej, Służby dla Uchodźców i Świata; Komisja do Spraw Kościelnej Służby w Rozwoju; Program Zwalczania Rasizmu; Chrześcijańska Komisja Zdrowia) a odpowiednimi strukturami Kurii Rzymskiej (Papieska Komisja „Sprawiedliwość i Pokój”, Papieska Rada „Cor Unum”, Papieska Rada Świeckich, SJCh).

W okresie między Nairobi a Vancouver podtrzymywane były stosunki między różnymi podzespołami Zespołu Programowego „Sprawiedliwość i Służba” a odpowiednimi organami Kurii Rzymskiej. Ze współpracą tą łączył się wzajemny udział w posiedzeniach, w pracach grup roboczych i studyjnych. Wzajemnie przekazywano sobie informacje i wiedzę fachową. Wspólne posiedzenia sztabów umożliwiały wyjaśnianie stanowisk zajmowanych w tej lub innej sprawie oraz przyczyniały się do wzajemnego wzbogacania programów. Np. rezultatem wspólnych posiedzeń sztabów Komisji Kościołów do Spraw Międzynarodowych ŚRK i Papieskiej Komisji „Sprawiedliwość i Pokój” było opu-

³⁴ *Tamże*. 127.

blikowanie książki zawierającej oficjalne oświadczenia obu stron na temat pokoju i rozbrojenia³⁵

W VI Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Vancouver, w 1983 r., uczestniczyła 20-osobowa grupa obserwatorów katolickich. Papież Jan Paweł II przysłał specjalne pismo, w którym zapewniał uczestników o głębokim zainteresowaniu pastoralnym obradami i o łączności z nimi w modlitwie. „Przedsięwzięcia ekumeniczne, takie jak to, poświadczają, jak niezmiernie wzrasta tęsknota chrześcijan współczesnych za spełnieniem się modlitwy Chrystusa: «aby stanowili jedno, tak jak my jedno stanowimy»”³⁶.

Zgromadzenie było dobrą okazją, aby podsumować stan stosunków między ŚRK a KRK. W liście do sekretarza generalnego ŚRK dr. Philipa Pottera, przewodniczący SJCh, kard. Jan Willebrands wypowiedział oficjalną aprobatę katolicką dla opublikowanego kilka miesięcy wcześniej Piątego Oficjalnego Raportu WGR³⁷. Przy okazji kard. J. Willebrands poczynił pewne zasadnicze uwagi odnośnie stosunku KRK do ŚRK. Przypomniał podjętą przed 10 laty decyzję Watykanu o nieprzystępowaniu do Rady, jak i o tym, że wpływ na wzajemne stosunki ma odmienny charakter obu organizacji. Podkreślił, że decyzja niestawienia się o członkostwo nic oznacza bynajmniej, że strona katolicka neguje szczególne znaczenie ŚRK dla ruchu ekumenicznego. Obecny stosunek KRK do ŚRK określił słowami papieża Pawła VI jako stosunek „solidarności braterskiej”, a to oznacza nie tylko współpracę, lecz także wspólną refleksję i modlitwę. „Inspiracją są tutaj słowa naszego Pana Jezusa Chrystusa «aby wszyscy byli jedno». Wyrażają one nasze wspólne wołanie o pełną współpracę w wierze i miłości. Przewodniczący Sekretariatu zwrócił uwagę na znaczenie współpracy katolickiej w Komisji «Wiara i Ustrój», lecz jednocześnie przyznał, że współpraca społeczna jest dziedziną, gdzie nadal działamy powoli, mimo że dobra współpraca ekumeniczna na szczeblu lokalnym istnieje właśnie na tym polu”³⁸.

Szóste Zgromadzenie Ogólne ŚRK w Vancouver, akceptując wszystkie postawione przez WGR zadania, które sprecyzowała ona w swoim V Oficjalnym Raporcie, stwierdziło: „Duże znaczenie ma już sam fakt istnienia Wspólnej Grupy Roboczej, gdyż daje on stosunkom między Kościołami Rzymskokatolickim a Światową Radą Kościołów widzialny wyraz, stając się przez to symbolem wspólnej odpowiedzialności wobec jednego ruchu ekumenicznego. Zgromadzenie postulowało, aby WGR obok sprawowania funkcji łącznika między dwiema strukturami światowymi stwarzała także ramy dla wymiany doświadczeń na różnych poziomach – lokalnym, krajowym lub regionalnym. Vancouver

³⁵ *Peace and Disarmament. Documents of the World Council of Churches presented by the Commission of the Churches on International Affairs and the Roman Catholic Church presented by Iustitia et Pax.* Geneva 1982.

³⁶ Cyt. za: *Vancouver '83. Wybór materiałów z VI Zgromadzenia Ogólnego Światowej Rady Kościołów.* red. K. KARSKI, A. MOROZOWSKI, Warszawa 1984, 155.

³⁷ Polski przekład w: *Watykan-Genewa*, 81-112.

³⁸ Por. *Vancouver '83*, 157n.

zwróciło się zarówno do ŚRK jak i do KRK z apelem o wzmożenie troski, aby działalność Wspólnej Grupy Roboczej stała się bardziej widzialna, a jej osiągnięcia były lepiej przekazywane zainteresowanym Kościołom członkowskim i całej społeczności rzymskokatolickiej”³⁹

5. Od Vancouver do Canberry (1983-1991)

Dnia 12 czerwca 1984 r., niemal dokładnie w 15. rocznicę wizyty papieża Pawła VI w Centrum Ekumenicznym w Genewie, przybył tam Jan Paweł II. Wizyta ta była planowana trzy lata wcześniej, lecz zamach na życie papieża uniemożliwił tę podróż. Przybycie Jana Pawła II do Genewy było widocznym znakiem woli jedności i stanowiło nowy bodziec dla rozwijania stosunków między KRK a ŚRK.

W czasie swojej wizyty Jan Paweł II stwierdził jednoznacznie, że współpraca KRK w ruchu ekumenicznym jest nieodwołalna, a poszukiwanie jedności jest jednym z jego najważniejszych zadań⁴⁰. Przemówienie sekretarza generalnego ŚRK, ks. dr. Philipa Pottera⁴¹ oraz ogłoszone z okazji wizyty Wspólne oświadczenie⁴² były próbą podsumowania dotychczas przebytej drogi i refleksją nad możliwością dalszej współpracy.

Szósty Oficjalny Raport⁴³, ogłoszony pod koniec 1990 r., podsumowywał działalność WGR między Szóstym (Vancouver 1983) a Siódmym Zgromadzeniem Ogólnym ŚRK w Canberze (luty 1991). Ponieważ termin jego ogłoszenia zbiegał się z 25 rocznicą istnienia Wspólnej Grupy Roboczej, przeto stanowił okazję do przyjrzenia się jej osiągnięciom w minionym ćwierćwieczu.

Wspomniana oficjalna wizyta Jana Pawła II w siedzibie ŚRK, jak i wizyta nowego sekretarza generalnego ŚRK, ks. dr. Emilio Castro (ur. 1927) w Stolicy Apostolskiej w 1986 r. przyczyniły się do umocnienia stosunków i współpracy. W piśmie do Nadzwyczajnego Synodu w 1985 r. Komitet Naczelny ŚRK mógł mówić o węzłach braterskiej solidarności istniejących między obu partnerami. Podczas ważnych okazji ekumenicznych każdy partner uczestniczył w imprezach i konferencjach zorganizowanych przez drugiego. Na Dzień Modlitwy o Pokój, zwołany w Asyżu w 1986 r. przez papieża Jana Pawła II, ŚRK wysłała delegację na najwyższym szczeblu. KRK był w sposób dostrzegalny reprezentowany na zgromadzeniach ogólnych i konferencjach ŚRK⁴⁴

W interesującym nas okresie dwunastu teologów rzymskokatolickich było pełnoprawnymi członkami Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK. Siedmiu dalszych

³⁹ *Tamże*, 169n.

⁴⁰ Tekst polski w: *Watykan-Genewa*, 205-210.

⁴¹ Tekst polski: *tamże*, 200-204.

⁴² Polski przekład: *tamże*, 211-215.

⁴³ Polski przekład: „*Studia i Dokumenty Ekumeniczne*” 1992 nr 2, 47-69.

⁴⁴ *Tamże*, 49.

sprawowało funkcje doradcze w Komisji ds. Misji Światowej i Ewangelizacji. Przedstawiciel KRK przynależał do kuratorium Instytutu Ekumenicznego ŚRK w Bossey k. Genewy. SRK zatrudniała na etacie trzech katolików, z których jeden pracował w Komisji ds. Misji Światowej i Ewangelizacji, drugi w Bossey, trzeci w Programie na rzecz Sprawiedliwości, Pokoju i Zachowania Stworzenia. Różne formy kontaktów i współpracy zawiązały się także między dalszymi podzespołami ŚRK a urzędami watykańskimi jak i z towarzystwami misyjnymi. Doradcy i obserwatorzy katolicycy uczestniczyli w wielu konferencjach, posiedzeniach, konsultacjach i seminariach ŚRK⁴⁵

Po VI Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK WGR skoncentrowała się na czterech dziedzinach: *Jedność Kościoła – cel i droga, Formacja ekumeniczna, Wspólne świadectwo, Myśl i działalność społeczna*.

W okresie od 1983 do 1990 r. WGR przeprowadziła w dziedzinie jedności pięć studiów. Dwa z nich miały przede wszystkim charakter teologiczny: *Kościół – lokalny i uniwersalny* oraz *Hierarchia prawd*. Impuls do pracy nad drugim tematem dała wizyta papieża Jana Pawła II w siedzibie ŚRK. Trzeci obszar badań dotyczył nowych potencjalnych przyczyn podziałów, zwłaszcza w kwestiach etycznych. W ramach czwartego obszaru badań zajmowano się wpływem rad kościelnych na ruch ekumeniczny, piąty z kolei dotyczył specjalnego tematu duszpasterskiego – małżeństw o różnej przynależności wyznaniowej.

Studium zatytułowane *Kościół – lokalny i uniwersalny*⁴⁶ zajęło się zasadniczymi aspektami tajemnicy Kościoła: jego lokalnym i uniwersalnym kształtem. Najpierw omówiona jest eklezjologia wspólnoty (*communio*). Tworzy ona ramy dla badań nad Kościołem lokalnym i uniwersalnym. Studium to podkreśla, że oba te wymiary Kościoła nie mają być widziane jako alternatywy, z których wybiera się jedną, lecz że należy je rozumieć i widzieć we wzajemnej relacji do siebie. W części drugiej ma miejsce analiza Kościoła lokalnego i uniwersalnego w perspektywie ekumenicznej. Studium wymienia tutaj prawosławny, rzymskokatolicki i protestancki punkt widzenia. Część trzecia zajmuje się kościelnymi podstawami pełnej wspólnoty w Kościele zjednoczonym w sposób widzialny, wspólnoty, która jest celem ruchu ekumenicznego. Część czwarta opisuje, jak różne światowe wspólnoty chrześcijańskie rozumieją i wykorzystują swoje struktury kościelno-prawne dla przedstawienia i utrzymania wspólnoty w swoich Kościołach.

Celem studium zatytułowanego *Hierarchia prawd*⁴⁷, powstałego na zlecenie WGR, była „ekumeniczna próba zrozumienia i zinterpretowania intencji Soboru Watykańskiego II, gdy mówi on o „hierarchii prawd” i ukazania pewnych konsekwencji dla ekumenicznego dialogu i wspólnego chrześcijańskiego świadectwa, wynikających z tego pojęcia”⁴⁸. Opracowany dokument zanalizował wypo-

⁴⁵ *Tamże*.

⁴⁶ Polski przekład: *tamże*, 69-85.

⁴⁷ Polski przekład: *tamże*, 85-93.

⁴⁸ *Tamże*, 86.

wiedzi soboru, podbudowując je przykładami z dziejów chrześcijaństwa i różnych tradycji chrześcijańskich, mimo że te ostatnie nie posługują się tym pojęciem. Dokument ukazuje znaczenie tego pojęcia dla ekumenicznego dialogu, celu pełnej wspólnoty, misji, wspólnego świadectwa i teologicznej metody.

WGR doszła do przekonania, że dyskusja ekumeniczna na temat niektórych zagadnień i poglądów z zakresu etyki indywidualnej i społecznej nie jest prowadzona rzeczowo i dostatecznie gruntownie. Chodziło tu o takie zagadnienia, jak bronie nuklearne i odstrasające, aborcja i eutanazja, trwała miłość małżeńska i prokreacja, inżynieria genetyczna i sztuczne zapłodnienie. Podjęła ona pierwsze kroki w celu zbadania tych nowych obszarów potencjalnych podziałów ekumenicznych i zaproponowała, by temat ten został potraktowany priorytetowo po VII Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK w Canberze.

II Światowa Konsultacja Krajowych Rad Kościołów, która odbyła się w Genewie w 1986 r., stwierdziła z satysfakcją, że Kościół Rzymskokatolicki jest pełnoprawnym członkiem 35 krajowych rad⁴⁹. Zdaniem WGR, fakt ten uruchamia niekiedy proces myślowy wokół podstawowych tematów eklezjologicznych i praktycznych⁵⁰. Wobec rosnącej liczby małżeństw mieszanych i ich znaczenia dla ruchu ekumenicznego, WGR przeprowadziła w 1989 r. konsultację na ten temat. Konsultacja podkreśliła konieczność wspólnej opieki duszpasterskiej przed zawarciem małżeństwa i podczas jego trwania, szczególnie w okresie pierwszych lat, zaleciła też dalsze studia na temat eklezjologicznych następstw małżeństw mieszanych⁵¹.

Już Piąty Oficjalny Raport WGR (1983) podkreślił konieczność ekumenicznej formacji w doksztalcaniu świeckich, w pracy młodzieżowej, katechezie, nauce religijnym i kształceniu teologicznym. W interesującym nas okresie pracowano intensywnie nad tą kwestią, lecz zaprojektowanego dokumentu nie zdołano ukończyć. Jego finalizacją zajęła się nowa WGR powołana po Canberze.

Liczni katolicy współpracowali w przygotowaniu i przeprowadzeniu Światowej Konferencji Misyjnej w San Antonio (USA) w 1989 r., zwołanej przez ŚRK. W ramach przygotowań do tej konferencji odbyło się w Rzymie seminarium z udziałem przedstawicieli ŚRK, niektórych wydziałów Kurii Rzymskiej i katolickich organizacji misyjnych, poświęcone refleksji nad głównym tematem obrad. W Światowej Konferencji Misyjnej uczestniczyła 20-osobowa delegacja obserwatorów watykańskich. Komitetem lokalnym kierował pełnomocnik ds. ekumenizmu rzymskokatolickiej diecezji San Antonio.

Podczas VI Zgromadzenia Ogólnego ŚRK w Vancouver (1983) zrodziła się idea zwołania Światowego Zgromadzenia na rzecz Sprawiedliwości, Pokoju i Zachowania Stworzenia. W 1985 r. WGR zwróciła się do SJCh o zbadanie możliwości włączenia się KKK w to przedsięwzięcie. W styczniu 1987 r. Ko-

⁴⁹ Por. *Instruments of Unity: National Councils of Churches Within the One Ecumenical Movement*, red. T.F. BEST, Genewa 1988.

⁵⁰ Por. *Szósty Oficjalny Raport*, 54.

⁵¹ *Tamże*.

mitet Naczelny ŚRK zaprosił oficjalnie KRK, by wraz z jej Kościołami członkowskimi stał się współgospodarzem Światowego Zgromadzenia w Seulu, planowanego na rok 1990. Przewodniczący Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan (skrót: PRJCh)⁵², kard. Jan Willebrands poinformował, że KRK z powodu pewnych nierozwiązanych trudności (np. różnego charakteru obu organizacji) nie może być współgospodarzem, lecz będzie współpracował w realizacji tego projektu. KRK wysyłał swoich przedstawicieli na posiedzenia przygotowawcze, mianował etatowego współpracownika w sztabie ŚRK w Genewie oraz pięciu oficjalnych przedstawicieli do 30-osobowej grupy przygotowawczej. Nie zgodził się na mianowanie delegatów (ŚRK proponowała 50 osób), lecz postanowił wysłać do Seulu 20 ekspertów w charakterze doradców. KRK partycypował również w kosztach tego przedsięwzięcia.

Jak już wspomniano wcześniej, po wygaśnięciu mandatu Wspólnego Komitetu ds. Społeczeństwa, Rozwoju i Pokoju (SODEPAX), jego pracę kontynuowała Wspólna Grupa Doradcza ds. Myśli i Działania Społecznego. Początkowo skoncentrowała się ona na zagadnieniach rozwoju, pokoju i praw ludzkich. Później zajęła się szczególnie problemami rasizmu i apartheidu (1985-87). Na posiedzeniu w Wenecji (1988) WGR, w porozumieniu ze swymi organami nadrzędnymi, postanowiła nie odnawiać mandatu Grupy Doradczej, który w tym samym roku wygasł. WGR przejęła osobiście dotychczasową pracę grupy Doradczej, i to z pomocą małych grup studyjnych powoływanych *ad hoc*. W ramach tych grup podjęto następujące tematy: rozwój i kryzys zadłużenia; rasizm i apartheid; zbrojenia i handel bronią; prawa człowieka i wolność religijna.

Kościół Rzymskokatolicki za pośrednictwem swoich teologów – pełnoprawnych członków Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK nie tylko uczestniczył w powstaniu dokumentu konwergencji w sprawie Chrztu, Eucharystii i posługiwania duchownego (Lima 1982), lecz również podjął zaproszenie „Wiary i Ustroju”, by na najwyższym szczeblu decyzyjnym zredagować odpowiedź na ten dokument⁵³. W sierpniu 1987 r. przesłano ją Sekretariatowi „Wiary i Ustroju” w Genewie. W ten sposób KRK ustosunkował się po raz pierwszy oficjalnie do ekumenicznego dokumentu. Czyniąc to potwierdził, że dokument z Limy jest ekumenicznym osiągnięciem.

W interesującym nas okresie teologowie rzymskokatolicki uczestniczyli we wszystkich posiedzeniach i konsultacjach Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK. Pracą tą wnieśli teologiczny wkład do szeroko zakrojonych programów studyjnych: *Ku wspólnemu wyrażaniu wiary apostołskiej dziś* i *Jedność Kościoła a odnowa wspólnoty ludzkiej*.

⁵² Konstytucja apostolska *Pastor Bonus* Jana Pawła II z 1 marca 1989 r., reorganizująca Kurie Rzymską, wprowadziła w miejsce dotychczasowych komisji, rad i sekretariatów – papieskie rady. W ten sposób istniejący od 1960 r. Sekretariat ds. Jedności Chrześcijan przybrał nazwę Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan (Pontifical Council for Promoting Christian Unity).

⁵³ *Catholic Response to „Baptism, Eucharist and Ministry” (BEM)*, „Information Service” (1987)3-4, 121-139, dalej: IS.

6. Od Canberry do Harare (1991-1998)

Między zgromadzeniami ogólnymi ŚRK w Canberze (1991) i Harare (1998) Wspólna Grupa Robocza odbyła sześć spotkań: w Wenningsen k. Hanoweru, Niemcy (1992), Wenecji (1993), na Krecie (1994), w Bose, Włochy (1995), Chambésy k. Genewy (1996), Wenecji (1997)⁵⁴

Pośród rozlicznych kontaktów na różnych poziomach poczesne miejsce zajmowały spotkania między wysokimi przedstawicielami ŚRK i KRK. Wizyta w Rzymie sekretarza generalnego ŚRK, ks. dra Emilio Castro (1991) pomogła wyjaśnić nieporozumienia, które powstały w związku z wrażeniem, jakie odniosły niektóre osoby, że VII Zgromadzenie Ogólne w Canberze zrównało ruch ekumeniczny z działalnością ŚRK, oraz w związku z dyskusjami na temat eklezjalnej natury relacji pomiędzy ŚRK a KRK. Papież Jan Paweł II i ks. dr Emilio Castro wymienili poglądy na następujące tematy: roli Kościołów w kryzysie Jugosławii, 500 rocznicy kolonizacji i ewangelizacji Ameryki Łacińskiej, nowej ewangelizacji Europy. Dyskusje z pracownikami PRJCh skupiły się na sposobach kontynuowania współpracy z ŚRK⁵⁵

Podczas spotkania w Genewie pracowników ŚRK i PRJCh (listopad 1993) podniesiono kluczowe problemy dotyczące roli WGR: jej wpływu na ekumenizm lokalny, jej szczególnego wkładu w scalanie pracy krajowych rad Kościołów oraz jej roli w procesie recepcji różnych dialogów⁵⁶.

W czasie wizyty w Rzymie nowego sekretarza generalnego ŚRK, ks. dra Konrada Raisera (kwiecień 1995) zastanawiano się nad lepszą współpracą w związku z problemami, które stają zarówno przed Kościołami członkowskimi ŚRK jak i KRK. Chodziło tu o takie kwestie, jak wolność religijna obywateli, chrześcijańskie świadectwo i prozelityzm. Podczas rozmowy papieża Jana Pawła II i ks. dra Konrada Raisera, ten ostatni potwierdził zdecydowanie opowiedzenie się ŚRK za kulturą życia oraz zaangażowanie w składanie świadectwa na rzecz pokoju – dwóch wielkich tematów papieskiej encykliki *Evangelium vitae* (1995). Zasada wzajemnej odpowiedzialności i solidarności pomiędzy Kościołami w kwestiach teologicznych, społecznych i etycznych została potwierdzona jako kluczowa dla współpracy ekumenicznej⁵⁷

W związku ze zmianami strukturalnymi w ŚRK doszło do spotkania ks. dra Konrada Raisera i kardynała Edwarda Cassidy'ego (ur. 1924), przewodniczącego PRJCh, w Rzymie (grudzień 1997). Jego celem było zastanowienie się nad wpływem tych zmian na relacje wzajemne⁵⁸

⁵⁴ *Wspólna Grupa Robocza Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów: Siódmy Oficjalny Raport (1998)*. SiDE (1999)1, 85.

⁵⁵ *Tamże*, 85.

⁵⁶ *Tamże*, 86.

⁵⁷ *Tamże*, 86n.

⁵⁸ *Tamże*, 87.

Zarówno VII Zgromadzenie Ogólne w Canberze, jak i PRJCh zaaprobowały priorytety, które Szósty Oficjalny Raport (1991) zalecił WGR na lata 1991-1998. Były to: jedność Kościoła – cel, kroki oraz implikacje eklezjologiczne; formacja i edukacja ekumeniczna; kwestie etyczne jako nowe źródła podziału; wspólne świadectwo w wysiłkach misyjnych; myśl i działalność społeczna⁵⁹.

Od 1968 r. teologowie rzymskokatolicki, zatwierdzeni przez PRJCh, są pełnoprawnymi członkami Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK. W V Światowej Konferencji Kościołów ds. Wiary i Ustroju w Santiago de Compostela (Hiszpania, 1993) uczestniczyła po raz pierwszy oficjalna delegacja watykańska z kard. Edwardem Cassidy’em. Teologowie rzymskokatolicki brali aktywny udział w opracowaniu dokumentu przygotowawczego pt. „Ku *koinonia* w wierze, życiu i świadectwie”⁶⁰

W omawianym okresie ukazały się dwa ważne dokumenty katolickie, w których sformułowane zostały teologiczne podstawy i pastoralne wskazówki dla relacji KRK z innymi Kościołami i organizacjami ekumenicznymi; były to: *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (1993)⁶¹, wydane przez PRJCh, oraz encyklika Jana Pawła II *Ut unum sint* poświęcona zaangażowaniu ekumenicznemu (1995).

Dyrektorium ekumeniczne poświęciło sporo uwagi ekumenicznej formacji duchownych i świeckich w różnych środowiskach, a także licznym formom współpracy ekumenicznej i składania wspólnego świadectwa.

Encyklika *Ut unum sint* potwierdziła nieodwołalne zaangażowanie KRK w ekumenizm jako organiczną część jego życia i działania oraz jako coś niezbędnego dla wiarygodności w pracy ewangelizacyjnej. Podkreślała też wiele razy znaczenie Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK, a zwłaszcza jej dotychczasowe osiągnięcia (nr 78). Mówiąc o odnowie i nawróceniu, których wymaga ekumenizm, papież cytował różne dokumenty, które sprzyjają tym postawom, m.in. najważniejsze Komisji „Wiara i Ustrój” (nr 17), a zwłaszcza dokument z Limy *Chrzest, Eucharystia, posługiwanie duchowne* (1982) oraz *Wyznawanie jednej wiary* (por. przypis 28).

W 1998 r. Komisja „Wiara i Ustrój” przygotowała odpowiedź na *Ut unum sint*⁶², w której wyrażała zadowolenie z powodu dowartościowania jej pracy. Odpowiedź ta docenia ducha pokory w encyklice, który jest widoczny w takich sformułowaniach, jak dialog sumień i dialog nawrócenia. W kwestii prymatu Komisja zadeklarowała swoją intencję przestudiowania zagadnienia w kontek-

⁵⁹ Tamże, 88.

⁶⁰ Por. *A Contribution of the Pontifical Council for Promoting Christian Unity (PCPCU) to the Working Draft Towards a Common Understanding and Vision of the World Council of Churches (WCC)*, IS 95 (1997), 117-122.

⁶¹ PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIAN, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu*, „Communio” 2 (1994), 3-93.

⁶² *Odpowiedź Komisji Wiara i Ustrój Światowej Rady Kościołów*, SiDE 2 (1998), 119-122.

ście pytania o potrzebę powszechnego prymatu w wymiarze organizacyjnym dla życia Kościoła Bożego na ziemi.

Podjętą pracę nad dokumentem *Ku wspólnemu rozumieniu i wspólnej wizji ŚRK* przedstawiciele Rady zwrócili się o współpracę do PRJCh. Jej obserwator uczestniczył w konsultacji (grudzień 1995), która sformułowała pierwszą wersję roboczą dokumentu. Kiedy druga wersja dokumentu została rozesłana do Kościołów członkowskich ŚRK oraz innych partnerów ekumenicznych w listopadzie 1996 r., sekretarz generalny Konrad Raiser zaprosił PRJCh do wyrażenia opinii. Szczegółowa odpowiedź została wysłana do Genewy w kwietniu 1997 r.

Ze strony ŚRK w tekście przyjętym przez Komitet Naczelny we wrześniu 1997 r. stwierdzono: „Kościół Rzymskokatolicki od Drugiego Soboru Watykańskiego bierze aktywny udział w ruchu ekumenicznym, współpracując w różny sposób jako ceniony partner z ŚRK (zwłaszcza we Wspólnej Grupie Roboczej oraz w Komisji Wiara i Ustrój Kościoła). Kościoły członkowskie ŚRK i Kościół Rzymskokatolicki inspirowane są tą samą wizją zbawczego planu Boga zjednoczenia wszystkich rzeczy w Chrystusie. Jest dla nas nie do pomyślenia, aby ŚRK lub Kościół Rzymskokatolicki mogły w dalszym ciągu urzeczywistniać swoje ekumeniczne powołanie bez współpracy ze sobą; wyrażamy też mocną nadzieję, że obaj partnerzy będą dążyć do pogłębienia i poszerzenia swoich wzajemnych stosunków w najbliższych latach. W tym przekonaniu utwierdza nas fakt, że Kościół Rzymskokatolicki stał się w ostatnich latach członkiem coraz większej liczby lokalnych, krajowych i regionalnych gremiów ekumenicznych, do których należą również Kościoły członkowskie ŚRK. Członkostwo w ŚRK nie jest wprawdzie jedynym sposobem umożliwiającym współpracę Kościołów na płaszczyźnie światowej, jednak niektóre Kościoły członkowskie ŚRK, które utrzymują stosunki dwustronne z Kościołem Rzymskokatolickim, są przekonane, że wspólnota ŚRK jest uboższa przez jego nieobecność w kręgu tych Kościołów”⁶³

Odpowiedź PRJCh na powyższy dokument uznaje „ewolucyjną ciągłość w rzymskokatolickiej recepcji nowego ekumenicznego doświadczenia, polegającego na «współ-myśleniu» [...] z innymi chrześcijanami i wspólnotami na poziomie lokalnym, krajowym i światowym, a będącego skutkiem aktywnego udziału KKK w ŚRK, która także doświadczyła ewolucyjnej ciągłości swojego ekumenicznego powołania w ciągu pięćdziesięciu lat wspólnego życia”⁶⁴. W zakończeniu odpowiedzi PRJCh stwierdzono, że „ekumeniczny sposób myślenia i zaangażowanie KKK jest – ogólnie rzecz ujmując – zbieżne z aktualnymi stwierdzeniami Kościołów członkowskich ŚRK, tak jak zostały one wyrażone w dokumencie *Ku wspólnemu rozumieniu i wspólnej wizji ŚRK*”⁶⁵

⁶³ *Ku wspólnemu rozumieniu i wspólnej wizji ŚRK* (4, 11), SiDE 1 (2000), 106.

⁶⁴ *A Contribution of the Pontifical Council*, 118.

⁶⁵ *Tamże*, 121.

W lutym 1993 r. ŚRK i PRJCh wspólnie zorganizowały III Międzynarodową Konsultację Krajowych Rad Kościołów, która odbyła się w Hongkongu. Temat brzmiał: *Krajowe Rady Kościołów na rzecz jedności*. Spośród 88 krajowych rad Kościołów, KRK zadeklarował pełne członkostwo w 55 z nich poprzez konferencje episkopatów. Także poprzez te konferencje KRK jest pełnym członkiem regionalnych rad Kościołów na Karaibach, w obszarze Pacyfiku i na Bliskim Wschodzie. Poprzez udział w krajowych i regionalnych radach KRK ma bezpośredni kontakt z wieloma Kościołami członkowskimi ŚRK. Wśród 120 uczestników konsultacji w Hongkongu było 17 katolików⁶⁶.

Przygotowywanie dorocznych materiałów na Powszechny Tydzień Modlitwy o Jedność Chrześcijan dało możliwość stałej i trwałej współpracy między KRK (poprzez PRJCh) a ŚRK (poprzez Komisję „Wiara i Ustrój”). Doroczny tekst ma początek w pracy grup ekumenicznych w jednym kraju bądź regionie. Tekst, który one dostarczają, jest następnie wykorzystywany przez międzynarodową grupę przygotowawczą i przedkładany wszystkim Kościołom do odpowiedniej adaptacji lokalnej⁶⁷.

W ramach współpracy w dziedzinie misji i ewangelizacji zaproszono oficjalnych konsultantów katolickich na Światową Konferencję Misyjną zwołaną przez ŚRK (Salvador, Brazylia, 1996).

WGR wyraziła opinię, że świętowanie roku dwutysięcznego, zwłaszcza w świetle zaproszenia papieża Jana Pawła II, jakie zawarł w liście apostolskim *Tertio Millennio Adveniente* (1995), jest okazją do promowania działań ekumenicznych chrześcijan. Przedstawiciele ŚRK zostali zaproszeni do udziału w rzymskokatolickim Komitecie centralnym ds. świętowania roku jubileuszowego (luty 1996). Z kolei reprezentanci KRK otrzymali zaproszenie na nieformalne spotkania zorganizowane przez ŚRK (kwiecień 1996, maj 1997) z sekretarzami chrześcijańskich wspólnot światowych i organizacji ekumenicznych, poświęcone uroczystościom związanym z rokiem dwutysięcznym⁶⁸.

WGR wystąpiła z sugestią, aby instytucje, które ją powołały, zaproponowały Kościołom lokalnym ekumeniczne studia na temat znaczenia chrztu, co mogłoby doprowadzić do wzajemnego uznania tego sakramentu w każdym środowisku lokalnym, a także na temat wspólnego wyznawania wiary, jak to zostało zaproponowane we wspomnianym liście apostolskim, jak i w studium Komisji „Wiara i Ustrój” z 1991 r. pt. *Wyznawanie jednej wiary*⁶⁹.

Z inicjatywy WGR powstał dokument studyjny pt. *Dialog ekumeniczny na temat kwestii moralnych. Potencjalne źródła wspólnego świadectwa lub udziału* (1995)⁷⁰. Dokument ten proponuje dziesięć wskazówek dla dialogu eku-

⁶⁶ *Third International Consultation on National Council of Churches, Hong Kong, February 10-18, 1993*, IS 83 (1993), 86n.

⁶⁷ *Wspólna Grupa Robocza KRK i ŚRK: Siódmy Oficjalny Raport* (1998), SiDE 1 (1999), 98n.

⁶⁸ *Tamże*, 100.

⁶⁹ *Tamże*, 101.

⁷⁰ Polski przekład w: SiDE 2 (1996), 123-136.

menicznego dotyczącego kwestii moralnych. Nie analizuje on szczególnych kontrowersyjnych problemów moralnych jako takich, usiłując dojść do norm etycznych, lecz raczej przedkłada sposoby prowadzenia dialogu. Określa wspólne źródła oraz różne sposoby prowadzenia refleksji i rozważań moralnych, a także różne autorytatywne sposoby osądu moralnego, które Kościoły stosują podejmując decyzje etyczne i przekazując je swoim wiernym.

WGR już w pierwszym okresie swojej działalności uznała pilną potrzebę przygotowania studium na temat wspólnego świadectwa, wolności religijnej i prozelityzmu. Dokument studyjny z 1970 r. pt. *Wspólne świadectwo i prozelityzm* wyjaśniał znaczenie niektórych kluczowych terminów w tej dyskusji⁷¹. W świetle sformułowań tego tekstu należy czytać dwa kolejne dokumenty studyjne – *Wspólne świadectwo* (1982)⁷² i *Wyzwanie prozelityzmu a powołanie do wspólnego świadectwa* (1995)⁷³.

Studium z 1995 r. umieszcza problem religijnej wolności obywateli i prozelityzmu w kontekście jedności Kościoła i wspólnego świadectwa. Daje to Kościołom możliwość podejścia ze wzajemnym zaufaniem do napięć wywołanych zarzutami o uprawianie prozelityzmu, co ma miejsce w pewnych sytuacjach. Studium to było faktycznie jednym z podstawowych dokumentów, które Zespół Programowy II („Życie, edukacja i misja”) ŚRK wykorzystał w swoim własnym dokumencie *Ku wspólnemu świadectwu*, będącym wezwaniem do nawiązania odpowiedzialnych relacji na misjach i odrzucenia prozelityzmu.

WGR wypracowała w 1993 r. dokument pt. *Formacja ekumeniczna – Refleksje i sugestie ekumeniczne*⁷⁴. Formacja ekumeniczna jest opisana jako nieustanny proces uczenia się wewnątrz rozmaitych Kościołów lokalnych i światowych wspólnot. W tym procesie wzajemne dzielenie się i wzajemna krytyka dokonują się w kontekście zakorzenienia jego uczestników w Chrystusie i w swoich własnych tradycjach.

Dyrektorium ekumeniczne z 1993 r., badając naturę i treść formacji ekumenicznej w odniesieniu do całej wspólnoty chrześcijańskiej, mówi o formacji poprzez przepowiadanie, katechezę, liturgię i życie duchowe. Dokument uwydatnia ekumeniczny wymiar różnych dziedzin teologicznych oraz nakreśla w ogólnym zarysie specjalistyczny kurs w zakresie ekumenizmu dla wydziałów teologicznych, rzymskokatolickich uniwersytetów i specjalistycznych instytutów ekumenicznych. Ta część *Dyrektorium ekumenicznego* została dokładniej opracowana w listopadzie 1997 r. po opublikowaniu dokumentu PRJCh pt. *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*⁷⁵, który został skierowany do wszystkich biskupów, synodów, katolickich Kościołów wschodnich oraz krajowych konferencji episkopatów.

⁷¹ Por. przypis 20.

⁷² Por. przypis 32.

⁷³ Polski przekład w: SiDE 2 (1996), 137-148.

⁷⁴ Polski przekład w: SiDE 2 (1994), 69-76.

⁷⁵ Polski przekład w: BE (1998) nr 2, 38-61.

Stale rozwija się współpraca ŚRK i KRK w Instytucie Ekumenicznym w Bossey k. Genewy. Wśród wykładowców znajduje się rzymskokatolicki profesor, a pracownik PRJCh zasiada w kuratorium Bossey jako obserwator. Od połowy lat siedemdziesiątych XX w. słuchacze semestru zimowego wyższej szkoły ekumenicznej wyjeżdżają na tydzień do Rzymu, gdzie poznają lepiej KRK przez bezpośredni kontakt z pracownikami różnych biur w Kurii Rzymskiej, ośrodków nauczania wyższego oraz żeńskich i męskich zgromadzeń zakonnych. Prywatna audiencja u papieża jest głównym punktem tygodniowego doświadczenia⁷⁶

W omawianym okresie odbywały się corocznie wspólne spotkania przedstawicieli Biura ŚRK ds. Kontaktów Międzyreligijnych oraz Papieskiej Rady ds. Dialogu Międzyreligijnego. W ramach tej współpracy, przede wszystkim z myślą o duszpasterzach, zrodził się wspólny dokument studyjny pt. *Refleksje na temat międzyreligijnych małżeństw* (1997).

Próba odpowiedzi na pytanie: Czy możliwa jest wspólna modlitwa z wyznawcami innych religii, posługującymi się różnymi systemami symboli – był inny wspólny projekt studyjny pt. *Międzyreligijna modlitwa i sprawowanie kultu* (1997). Przedstawiciele ŚFL, ŚRK i KRK zorganizowali w interesującym nas okresie dwa kolokwia poświęcone Jerozolimie. Pierwsze, dotyczące duchowego znaczenia Jerozolimy dla Żydów, chrześcijan i muzułmanów, odbyło się w Glion (Szwajcaria) w 1993 r., tj. przed polityczną ugodą w Oslo pomiędzy Izraelem a władzami palestyńskimi. W okresie poprzedzającym drugie kolokwium, które odbyło się w Salonikach (Grecja) w sierpniu 1996 r., proces pokojowy został zahamowany a atmosfera była pełna pesymizmu. Nie powiodła się więc próba wyobrażenia przyszłości Jerozolimy, podjęta podczas tego spotkania⁷⁷

Uczestnikiem każdego posiedzenia plenarnego WGR był sekretarz Cor Unum, Papieskiej Rady ds. Dzieł Miłosierdzia, który informował na bieżąco o podejmowanych działaniach i proponował sposoby budowania mostów pomiędzy reprezentowaną przez siebie Radą a Zespołem Programowym IV „Dzielenie się [darami] i służba” ŚRK. W lutym 1997 r. pracownicy tego zespołu przybyli do Rzymu aby – wspólnie ze stroną rzymskokatolicką – zainaugurować Ekumeniczny Rok Kościołów w Solidarności z Wygnańcami⁷⁸.

7. Współpraca po roku 1998

Skład Wspólnej Grupy Roboczej zmieniający jest po każdorazowym Zgromadzeniu Ogólnym ŚRK. Po Harare w gronie 17 członków WGR mianowanych przez PRJCh znalazł się abp Józef Życiński – metropolita lubelski⁷⁹ Poza tym 12 teologów katolickich jest pełnoprawnymi członkami Komisji „Wiara

⁷⁶ *Wspólna Grupa Robocza KRK i ŚRK: Siódmy Oficjalny Raport (1998)*, 105.

⁷⁷ *Tamże*, 106n.

⁷⁸ *Tamże*, 107n.

⁷⁹ *The Pontifical Council for Promoting Christian Unity*, IS (1999) nr 102, 239.

i Ustrój" ŚRK, dalszych 12 ekspertów katolickich współpracuje stale z różnymi programami realizowanymi przez ŚRK, a 2 katolików z nominacji PRJCh jest zatrudnionych etatowo w siedzibie Rady w Genewie.

Podczas ostatniego posiedzenia plenarnego w starym składzie w 1998 r. WGR przedstawiła perspektywy pracy na lata 1999-2005. Wyraziła przekonanie, że nowa WGR powinna w tym przedziale czasowym nadać swej pracy dwa główne priorytety, mianowicie: a) zobowiązanie do wspólnej zintegrowanej wizji jednego ruchu ekumenicznego; b) zwrócenie uwagi na napięcia, które mogą zagrozić spójności ruchu ekumenicznego zwłaszcza w dziedzinie etyki społecznej. Poza tym WGR zaproponowała, aby wspólne studia z jednej strony podejmowały kwestie dotyczące wspólnoty, z drugiej zaś koncentrowały uwagę na problemach wspólnych dla Kościołów członkowskich ŚRK i KRK⁸⁰.

Pierwszy temat studyjny dotyczy istoty i celu dialogu ekumenicznego; mają tu być wykorzystane różne oficjalne dokumenty Kościoła katolickiego (encyklika *Ut unum sint*, Dekret o ekumenizmie, Refleksje i wskazania odnośnie do dialogu ekumenicznego – dokument SJCh⁸¹) i dokument studyjny WGR na temat Dialogu ekumenicznego (1967)⁸². W oparciu o doświadczenia wynikłe z 35-letniej współpracy WGR będzie chciała opracować aktualną definicję dialogu ekumenicznego, wyszczególnić modele i typy dialogu oraz wskazać na konkretne konsekwencje (cel, tematyka, struktura, metoda i recepcja) z tego dialogu wynikające.

Drugi główny temat studyjny dotyczy krajowych i regionalnych rad kościelnych w zakresie ich wkładu do poszukiwania chrześcijańskiej jedności. Studium to zrodziło się z potrzeby refleksji nad konsekwencjami udziału KRK w pracach krajowych i regionalnych rad kościelnych. Zadaniem, które sobie stawia, jest głębsze zrozumienie istoty i celu rad kościelnych oraz innych podobnych organizacji ekumenicznych; przyczynienie się do skutecznego wpływu tych rad na ruch ekumeniczny; poświęcenie szczególnej uwagi teologicznym kwestiom związanym z członkostwem KRK; przyczynienie się do lepszego zrozumienia natury członkostwa w radach kościelnych i wynikającej z tego faktu odpowiedzialności; analiza skutków, jakie może pociągnąć za sobą członkostwo w radach kościelnych i innych podobnych gremiach ekumenicznych⁸³.

Trzeci główny temat studyjny, dotyczący eklezjologicznych konsekwencji chrztu, pragnie skupić uwagę na takich kwestiach, jak znaczenie wzajemnego uznania chrztu, relacja między chrztem a wiarą, jak również istota inkorporacji do Kościoła przez chrzest⁸⁴.

⁸⁰ *Siądmy Oficjalny Raport (1998)*, 112.

⁸¹ Polski przekład w: *Ut unum*, 149-162.

⁸² Por. przypis 7.

⁸³ IS (2002) nr 109, 70.

⁸⁴ Abp Józef Życiński oświadczył po powrocie do kraju, że podczas obrad jako pozytywny przykład osiągnięć ekumenicznych wskazywano Polskę, wyrażano uznanie za to, co osiągnięto w związku z podpisaniem Deklaracji o uznaniu ważności chrztu w różnych Kościołach. Por. „Wiadomości KAI” z 8 czerwca 2000 r.

WGR w swoim Siódmym Oficjalnym Raporcie (1998) zaleciła, żeby jej następczyni zbadała na nowo kwestię małżeństw mieszanych pod kątem ich ekumenicznej roli. Przedmiotem studiów mają być „eklezyjne implikacje sakramentu małżeństwa pomiędzy chrześcijanami różnych Kościołów i jaki to ma wpływ na ich życie rodzinne”⁸⁵. WGR podczas posiedzenia w Bejrucie (2000) zdecydowała, że studium będzie realizowane w oparciu o przegląd dostępnych materiałów i inicjatyw oraz przez uwzględnienie specyficznego kontekstu kościelnego i kulturowego. Praca nad tym studium była kontynuowana podczas posiedzenia w Dromantine, Irlandia Płn. (2001)⁸⁶

W ramach refleksji nad wspólnotą podjęto też studium poświęcone antropologii teologicznej. Wstępem do dyskusji były dwa referaty wygłoszone podczas spotkania w 2001 r. Bp Marc Quillet (nowy sekretarz PRJCh) omówił temat: „Jan Paweł II i biblijna antropologia imago Dei”, a prof. Nicholas Lossky – „Teologiczna antropologia z perspektywy prawosławnej”

Kwestie dotyczące myśli i działalności społecznej są dzisiaj w bezpośredniej gestii właściwej struktury ŚRK i Papieskiej Rady „Sprawiedliwość i Pokój”. W interesującym nas okresie przedstawiciele obu stron uczestniczyli w spotkaniach przygotowawczych organizowanych przez ŚRK w Genewie, a poświęconych Dekadzie Walki z Przemocą. Sprawie tej poświęcono sporo uwagi podczas dorocznego spotkania WGR w Irlandii Płn. Omówiono cel, treść, metodę i ramy czasowe tego projektu ŚRK⁸⁷

Normalną praktyką stało się od wielu lat wysyłanie obserwatorów katolickich na odbywające się co 18 miesięcy posiedzenia Komitetu Naczelnego ŚRK. Tak więc dwaj obserwatorzy watykańscy wzięli udział w obradach tego gremium w Poczdamie (29 stycznia – 6 luty 2001) i Genewie (26 sierpnia – 3 września 2002). Podczas posiedzenia w Poczdamie uczestniczyli oni w inauguracji zainicjowanej przez ŚRK Dekady Walki z Przemocą 2001-2010; obecny był również arcybiskup Berlina kardynał Georg Sterzinsky. Z kolei reprezentanci ŚRK włączyli się w organizowane w przez Watykan obchody Wielkiego Jubileuszu 2000.

Kontynuowana jest ścisła współpraca w dziedzinie misji i ewangelizacji. Aktualnie trzech ekspertów katolickich posiada pełne członkostwo w gremiach ŚRK zajmujących się tą tematyką. Poza tym katolicka zakonnica, za zgodą katolickich władz kościelnych, jest zatrudniona w sztabie ŚRK w Genewie jako konsultant w zagadnieniach misyjnych. We wrześniu 2001 r. 9-osobowa reprezentacja sztabu ŚRK odwiedziła Rzym w celu zacieśnienia współpracy z osobami odpowiedzialnymi za pracę ewangelizacyjno-misyjną w Kurii Rzymskiej.

W dalszym ciągu stanowisko jednego z profesorów w Instytucie Ekumenicznym w Bossey k. Genewy powierzane jest reprezentantowi KRK. Trwa również zapoczątkowana w 1976 r. tradycja, iż po zakończonym semestrze zimowym

⁸⁵ *Siódmy Oficjalny Raport (1998)*, 112.

⁸⁶ IS (2001) nr 107, 88.

⁸⁷ IS (2002) nr 109, 71.

studenci i profesorowie Instytutu udają się z wizytą do Rzymu w celu zapoznania się z życiem KRK na najwyższym szczeblu przez kontakty z różnymi organami Kurii Rzymskiej, reprezentantami instytucji misyjnych i edukacyjnych. Punktem kulminacyjnym takich wizyt jest audiencja prywatna u papieża⁸⁸.

Teologowie katoliccy, jako pełnoprawni członkowie Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK, uczestniczą w opracowaniu różnych tematów teologicznych, obejmujących zagadnienia z zakresu eklezjologii, ekumenicznej hermeneutyki, antropologii teologicznej, wiary apostoelskiej, wspólnej daty Wielkanocy. Teologowie katoliccy z różnych regionów świata włączyli się żywo do dyskusji nad wersją roboczą dokumentu studyjnego Komisji pt. *Istota i cel Kościoła. Krok na drodze do wspólnego stanowiska*⁸⁹.

8. Podsumowanie

Oficjalna współpraca między Światową Radą Kościołów i Kościołem Rzymskokatolickim została zapoczątkowana w 1965 r. powołaniem do życia Wspólnej Grupy Roboczej. WGR nadała stosunkom między KRK i ŚRK widzialny wyraz, stając się przez to symbolem jednego ruchu ekumenicznego. Trwająca od 38 lat współpraca między Watykanem a Genewą może wykazać się znaczącymi osiągnięciami w różnych dziedzinach.

Dzięki podjętej współpracy obchody dorocznego Tygodnia Modlitwy o Jedność Chrześcijan odbywają się na całym świecie od wielu lat według wspólnego programu ramowego. Przy aktywnej współdziałaniu teologów katolickich, członków Komisji „Wiara i Ustrój” ŚRK, powstał dokument konwergencji w sprawie *Chrztu, Eucharystii i postugiwania duchownego*, uchodzący za największe dotychczas osiągnięcie dialogu multilateralnego na szczeblu światowym. Współpraca między Watykanem a Genewą, która jest różnorodna i wielostronna, układa się najlepiej w takich dziedzinach, jak wiara i ustrój, misja i ewangelizacja, edukacja teologiczna, dialog międzyreligijny. Z inicjatywy WGR powstało wiele cennych dokumentów studyjnych, dotyczących takich zagadnień, jak zasady dialogu ekumenicznego, katolickość i apostoelskość, Kościół – lokalny i uniwersalny, hierarchia prawd, wspólne świadectwo i prozelityzm, formacja ekumeniczna, dialog ekumeniczny na temat kwestii moralnych.

Nie powiodła się próba stworzenia wspólnego organu inicjującego i realizującego programy o charakterze polityczno-społecznym. Wspólny Komitet ds. Społeczeństwa, Rozwoju i Pokoju (SODEPAX), powołany do życia w 1968 r., na życzenie Watykanu zakończył działalność w 1981 r. Siedem lat później ten sam los spotkał Wspólną Grupę Doradczą ds. Myśli i Działania Społecznego.

⁸⁸ Tamże, 71n.

⁸⁹ *The Nature and Purpose of the Church. A Stage on the Way to a Common Statement* (Faith and Order, Paper No. 181), Geneva 1998.

Z odmową Watykanu spotkała się też propozycja przejęcia pełnej współodpowiedzialności za organizowane przez ŚRK w Seulu Światowe Zgromadzenie na rzecz Sprawiedliwości, Pokoju i Integralności Stworzenia (1990); przedstawiciele KRK wzięli udział w tym wydarzeniu nie jako oficjalni delegaci, lecz jako eksperci i doradcy.

W pierwszych latach istnienia WGR żywiono też nadzieję na rychłe przystąpienie KRK do ŚRK. Oczekiwania te nie spełniły się i właściwie od wielu lat sprawa ta nie jest przedmiotem poważniejszych dyskusji. Z perspektywy czasu, który upłynął, można odnieść wrażenie, że KRK przywiązuje większe znaczenie do bilateralnych dialogów teologicznych, które prowadzi z niemal wszystkimi znaczącymi Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi, niż do dialogu multilateralnego uprawianego z ŚRK.

Mimo trudności i ograniczeń w dalszym ciągu zachowują aktualność słowa papieża Pawła VI, który nazwał kiedyś stosunek KRK do ŚRK stosunkiem „solidarności braterskiej”, a to oznacza nie tylko współpracę, lecz także wspólną refleksję i modlitwę.

Die Zusammenarbeit zwischen dem Ökumenischen Rat der Kirchen und der römisch-katholischen Kirche (Eine historische Skizze)

Zusammenfassung

Die offizielle Zusammenarbeit zwischen dem Ökumenischen Rat der Kirchen und der römisch-katholischen Kirche begann 1965 mit der Gründung der Gemeinsamen Arbeitsgruppe. Die Gemeinsame Arbeitsgruppe hat den Beziehungen zwischen dem ÖRK und der römisch-katholischen Kirche eine sichtbare Gestalt gegeben und ist dadurch zum Symbol der einen ökumenischen Bewegung geworden. Die seit 38. Jahren fortdauernde Zusammenarbeit zwischen dem Vatikan und Genf kann in verschiedenen Bereichen bedeutende Erfolge aufweisen.

Dank der aufgenommenen Zusammenarbeit wird die alljährliche Gebetswoche für die Einheit der Christen seit über dreißig Jahren in allen Erdteilen nach einem gemeinsamen Rahmenprogramm gefeiert. Mit aktiver Mitarbeit der katholischen Theologen, die seit 1968 den Status vollberechtigter Mitglieder der

Kommission für Glauben und Kirchenverfassung besitzen, ist die Konvergenzerklärung zu Taufe, Eucharistie und Amt, die größte bisher Errungenschaft im multilateralen Dialog auf Weltebene, zustande gekommen. Die vielfältige Zusammenarbeit zwischen dem Vatikan und Genf gelingt am besten auf folgenden Gebieten: Glaube und Kirchenverfassung, Mission und Evangelisation, theologische Ausbildung, Dialog mit anderen Religionen. Auf Anregung der Gemeinsamen Arbeitsgruppe sind viele wertvolle Studiendokumente entstanden, die sich mit folgenden Fragen beschäftigten: Prinzipien des ökumenischen Dialogs, Katholizität und Apostolizität, gemeinsames Zeugnis und Proselytismus, die Kirche – lokal und universal, der Begriff der „Hierarchie der Wahrheiten“, ökumenische Bildung, ökumenischer Dialog über ethische Fragen..

Der Versuch, eine gemeinsame und dauernde Verbindungsstelle zu schaffen, die volle Verantwortung für die Verwirklichung von Programmen aus dem politisch-sozialen Bereich tragen sollte, ist gescheitert. Der 1968 gegründete Ausschuß für Gesellschaft, Entwicklung und Frieden (SODEPAX) mußte 1981 auf Wunsch des Vatikans seine Tätigkeit beenden. Sieben Jahre später erfuhr das gleiche Schicksal die viel lockerere Gemeinsame Beratungsgruppe für soziales Denken und Handeln. Der Heilige Stuhl wollte auch nicht zusammen mit dem ÖRK die Verantwortung für die Weltversammlung für Gerechtigkeit, Frieden und Bewahrung der Schöpfung, die 1990 in Seoul stattfand, mittragen. Die Repräsentanten der römisch-katholischen Kirche haben sich an diesem Ereignis nicht als Delegierte, sondern als Experten und Berater beteiligt.

In den ersten Jahren nach der Entstehung der Gemeinsamen Arbeitsgruppe wurde auch eine große Hoffnung auf baldige katholische Mitgliedschaft im ÖRK gesetzt. Die Erwartungen wurden nicht erfüllt und eigentlich werden seit vielen Jahren darüber keine ernsthaften Diskussionen mehr geführt. Aus langjähriger Erfahrung gewinnt man den Eindruck, dass die bilateralen theologischen Dialoge für die römisch-katholische Kirche eine viel größere Bedeutung besitzen als die multilateralen Gespräche mit dem ÖRK.

Trotz aller Schwierigkeiten und Einschränkungen gelten doch weiterhin die Worte vom Papst Paul VI., der die Beziehungen zwischen der römisch-katholischen Kirche und dem Ökumenischen Rat der Kirchen als „brüderliche Solidarität“ genannt hat, und das bedeutet nicht nur Zusammenarbeit, sondern auch ein gemeinsames Nachdenken und Gebet.